

Таким чином, необхідно закріпити на законодавчому рівні процесуальний порядок проведення перевірки неповнолітніх осіб за допомогою поліграфа для отримання доказів, що мають значення у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх.

Список використаних джерел

1. Анна Фрейд «Психология «Я» и защитные механизмы». URL: <https://psyfactor.org/hist/anna-freud.htm>.

2. Поліграф у кримінальному провадженні: наскільки це доцільно? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/poligraf-v-kriminalnomu-provazhenni-naskilki-docilno.html>.

3. Кримінальний кодекс України / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

4. Конституція України / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

5. Конвенція Про права дитини / офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#text.

Катеринюк Віктор Вікторович,
старший детектив – заступник керівника
відділу детективів Національного
антикорупційного бюро України

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗКРИТТІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Злочинність – явище, притаманне будь-якому здоровому суспільству (Е. Дюркгейм) [1]. Це явище є частиною суспільних відносин, а саме його негативним проявом, відхиленням від норми. За визначенням злочинність – це історично мінливе, соціальне та кримінально-правове явище, яке являє собою сукупність усіх злочинів, вчинених у державі за певний період [2].

Цивілізаційні тренди розвитку інформаційного суспільства характеризуються тим, що в 2002 році людством було вироблено інформації 18*108 байт (18 Ексабайт). За п'ять попередніх років людством було вироблено інформації більше, ніж за всю попередню історію. Обсяг інформації в світі зростає щорічно на 30 % [3].

Ці дані свідчать про те, що важливу роль у сьогодинішньому суспільстві відіграють технології, які пронизали всі сфери життя. Сучасні технології та досягнення науки прискорюють обмін інформації, стирають кордони. Сьогодні важко знайти людину, яка не користується смартфоном, персональним комп'ютером чи ноутбуком, не має профілю у соціальних мережах чи облікового запису в месенджерах. Вміння користуватись вказаними технічними засобами і технологіями вже не просто компетенція слідчого чи оперативного працівника, а вимога часу і сьогодинішнього суспільства.

Таким чином, комунікації у суспільстві мігрують з офлайн в онлайн, це стосується розваг, особистого життя, роботи, науки, бізнесу, а також злочинності і правоохоронної діяльності, яка за нею слідує.

Інформаційні технології отримали своє поширення, оскільки вони є суспільно-корисними та задовольняють у тому числі такі потреби людини як зручність, мобільність, допомагають упорядковувати важливу інформацію в одному місці. У зв'язку із цим люди фактично стали нерозлучними з смартфонами та комп'ютерами. У яких зберігають інформацію, яка складає оперативний інтерес як для злочинців так і для правоохоронців, а саме відомості про: банківські рахунки, автотранспортні засоби, маршрути руху, місця роботи, проживання і проведення дозвілля, родичів і близьких осіб, відносини з іншими, майновий стан тощо.

Окрім цього, особи, які становлять оперативний інтерес, також мають потребу у спілкуванні, вихвалянні, славі, популярності тощо, тому також мають профілі у соціальних мережах, де самі повідомляють інформацію про себе, про спосіб життя, шкідливі звички, коло знайомих, про своїх друзів та ворогів, політичні та інші погляди, майновий стан, місця перебування тощо. Вказана інформація може бути використана в інтересах кримінального судочинства.

Правоохоронна діяльність та протидія злочинності є фактично реакцією на девіантну поведінку окремих суб'єктів, тобто слідує у часі за вчиненням суспільно-небезпечних діянь. У зв'язку із цим дуже часто технології спершу використовуються у суспільно-корисних діяннях, потім як засіб вчинення злочину, і тільки згодом стають інструментом його розкриття правоохоронними органами.

Використання новітніх технологій та досягнень науки для розкриття та документування корупційних злочинів є вкрай актуальним, оскільки корупція на сучасному етапі розвитку українського суспільства характеризується високим ступенем прихованості, використанням під час вчинення злочинів електронних засобів зв'язку, передавання інформації, спілкування, використанням методів та технічних засобів конспірації, що ускладнюють документування злочинів.

Корупція як соціальне явище полягає як правило у взаємодії (спілкуванні) двох зацікавлених сторін з приводу вчинення чи невчинення будь-якої дії, прийняття чи неприйняття будь-якого рішення з використанням наданої влади чи повноважень однією стороною на користь іншої в обмін на будь-яке матеріальне чи нематеріальне благо, обіцянку, вчинок, дію, рішення.

Під час такого спілкування відбувається двосторонній обмін інформації в електронному, вербальному і невербальному вигляді.

Так злочинці використовують сучасні інформаційні технології та засоби, а саме: смартфони, персональні комп'ютери та ноутбуки, соціальні мережі та месенджери, анонімні банківські рахунки та компанії, електронні гроші та криптовалюти, з метою приховання,

маскування, знеособлення та анонімізації спілкування, а також обміну матеріальними та нематеріальними цінностями.

З однієї сторони інформатизація та діджиталізація суспільного життя, зокрема і злочинності, ускладнює роботу правоохоронців, а з іншої відкриває нові можливості. Адже у попередні роки, коли був відсутній інтернет та стільниковий зв'язок, обмін інформацією між корупціонерами відбувався усно і як правило задокументувати подію злочину було можливо лише під час його вчинення та безпосередньо у місці вчинення. А для збору характеризуючої інформації про особу було необхідно витратити багато часу та ресурсів.

Сьогодні ж, коли обговорення планів та способу вчинення і приховання злочину відбувається за допомогою листування, пересилання документів, текстових, фото та відео повідомлень із використанням технічних засобів стільникового та інтернет-зв'язку, інформація про злочин зберігається на носіях інформації та може бути відшукана, зафіксована чи перехоплена з використанням спеціальних технічних засобів та обладнання на відстані під час вчинення злочину або через певний час.

Водночас великий обсяг інформації про обставини, які підлягають доказуванню, та осіб, які становлять оперативний інтерес, знаходиться у відкритому доступі, що економить час і ресурси правоохоронних органів.

Під час досудового розслідування складних корупційних схем детективи Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) на практиці переконались на важливості відшукування та збору електронних доказів, дослідження інформації з відкритих джерел. Без перебільшення, електронні докази є основними доказами у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів.

Мабуть у кожному кримінальному провадженні детективи НАБУ досліджують електронні докази та електронні носії інформації. Допомогають у цьому працівники кримінальної лабораторії НАБУ. Детективи кримінальної лабораторії НАБУ – єдині в Україні сертифіковані експерти з комп'ютерно-технічних досліджень за критеріями Міжнародної асоціації спеціалістів з комп'ютерних розслідувань.

Кримінальна лабораторія НАБУ обладнана усім необхідним сучасним обладнанням для відновлення носіїв інформації, зняття та копіювання інформації, її розшифрування, обробки та аналізу.

За допомогою вказаного обладнання детективи кримінальної лабораторії НАБУ досліджують носії інформації, фіксують інформацію щодо особи, яка ним користувалась, визначають час та місце вчинення кримінально-протиправних діянь, а також інші обставини, які підлягають доказуванню, відновлюють стерті, знищені та змінені файли, відновлюють пошкоджені носії інформації.

Також детективи кримінальної лабораторії приймають участь у проведенні судових комп'ютерно-технічних експертиз у якості спеціалістів.

На практиці під час досудового розгляду збираються, а під час судового розгляду досліджуються електронні докази, однак у діючому Кримінальному процесуальному кодексі України відсутнє визначення електронних доказів, а також окремий порядок їх збирання, зберігання та використання.

Врегулювати питання використання електронних доказів у кримінальному судочинстві покликаний законопроект № 4004 від 01.09.2020, яким пропонується внесення змін до низки положень Кримінального процесуального кодексу України щодо визначення поняття і видів електронних доказів, врегулювання порядку їх вилучення, фіксації, копіювання, зберігання, вирішення питання про спеціальну конфіскацію.

Вважаю, що законодавче закріплення визначення електронних доказів та порядку їх використання у кримінальному судочинстві стане важливим кроком у протидії злочинності, унормує роботу правоохоронних органів з електронними доказами під час проведення оперативно-розшукових, слідчих та процесуальних дій, усуне існуючі прогалини у законодавстві та піде на користь правозастосовній діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Лихолоб В.Г., Филонов В.П., Коваленко О.И., Михайлов А.Е. Криминология: Учебник. – Киев–Донецк, 1997. 364 с.
2. Криминологія: підручник / за заг. ред. Сміяна Л.С., Нікітіна Ю.В. ВНЗ «Національна академія управління». – Київ, 2010. 495 с.
3. Інформаційний вибух // Вікіпедія. – 2020. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційний_вибух.

Козачок Володимир Степанович,
завідувач сектору експерт сектору
балістичного обліку відділу
криміналістичних видів досліджень
Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЕНДОСКОПА В ЕКСПЕРТНІЙ ПРАКТИЦІ

Науково-технічний прогрес та новітні технології у різних галузях науки і техніки в повній мірі стосуються проектування та виготовлення нових зразків вогнепальної зброї.

Поруч з цим, технічна оснащеність балістичних лабораторій, якою користуються експерти при дослідженні зброї, не в повній мірі відповідає сучасним вимогам сьогодення.